

ANALIZA PROCESA UČEŠĆA JAVNOSTI U DONOŠENJU PROSTORNOG PLANA REPUBLIKE SRBIJE OD 2021. DO 2035. GODINE

Autori: Mirjana Jovanović, Damir Dizdarević,
Vladimir Pavlović, Nina Cvetanović i Milica Radanović

REZIME

Prostorni plan Republike Srbije (PPRS) predstavlja osnovni planski dokument prostornog planiranja i razvoja Republike Srbije. On obezbeđuje smernice za prostorni razvoj skoro svih sfera javnog života.

Prostorni plan Republike Srbije utiče na sve građane Srbije, zbog čega je neophodno uključivanje javnosti u njegovu izradu. Među propisima koji regulišu proces učešća javnosti u izradi PPRS, ključni su: Zakon o planiranju i izgradnji, Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu i Arhuska konvencija, kao dokument međunarodnog prava.

Proces izrade PPRS započinje odlukom o njegovoj izradi, nakon čega sledi izlaganje elaborata na rani javni uvid, a potom izrada Nacrta i Izveštaja o strateškoj proceni uticaja PPRS na životnu sredinu, koji se stavljaju na javni uvid i javnu raspravu. Nakon toga, izrađuje se predlog PPRS, koji Vlada šalje Narodnoj skupštini Republike Srbije na odlučivanje i usvajanje.

Učešće javnosti u usvajanju PPRS za period od 2021. do 2035. godine započelo je u martu 2020. godine, kada je predstavljen elaborat za rani javni uvid. Sledeći korak bio je javni uvid u Nactr

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

ODRŽIVI
RAZVOJ
ZA SVE

Beogradska otvorena škola
Bulevar Oslobođenja 177
11000 Beograd
Srbija

tel: 011 3065800

www.bos.rs
bos@bos.rs
www.sdgs4all.rs

PPRS, koji je trajao od 5. aprila do 5. maja 2021. godine, nakon čega je u junu i julu 2021. organizovana javna sednica Komisije za planove, na kojoj je obavezno učešće javnosti. Tokom tog procesa učinjeni su brojni proceduralni propusti koji se tiču učešća javnosti – od objavljivanja nepotpunog oglasa o javnom uvidu do toga da javna prezentacija dokumenta nije organizovana u zakonskom roku. U momentu pisanja ove analize, u maju 2022. godine, proces usvajanja PPRS i dalje nije zvanično završen.

Svrha ovog dokumenta je da ukaže na propuste u procesu izrade PPRS i da ponudi preporuke za unapređenje učešća javnosti u donošenju ovog važnog dokumenta. Glavne preporuke su sledeće:

- » ponovo sprovesti proces javnog uvida u Nacrt prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine i vratiti proces u zakonske okvire;
- » organizovati javne prezentacije Nacrta prostornog plana Republike Srbije i javnu raspravu o Izveštaju o strateškoj proceni uticaja PPRS na životnu sredinu u skladu sa zakonom, a u okviru javnog uvida;
- » potpuno i dosledno sprovoditi zakone i ostale propise Republike Srbije;
- » postaviti razumne rokove u procesu učešća javnosti u donošenju Prostornog plana Republike Srbije.

PLAN BEZ KOG SE NE MOŽE

Prostorni plan Republike Srbije predstavlja osnovni planski dokument prostornog planiranja. To je krovni dokument kojim se postavlja sistem prostornog planiranja i razvoja Republike Srbije, s kojim moraju biti usklađeni svi ostali dokumenti (regionalni prostorni planovi, prostorni planovi jedinica lokalne samouprave i prostorni planovi područja posebne namene). Period na koji se donosi ovaj dokument je između 10 i 25 godina, što pokazuje strateški značaj i visoku poziciju PPRS u hijerarhiji planskog sistema Republike Srbije.

Prostorni plan Republike Srbije predstavlja izuzetno značajan dokument u stvaranju efikasnog, delotvornog, koordinisanog i u praksi primenljivog sistema strateškog planiranja. Zakon o planiranju i izgradnji definiše dve ključne funkcije PPRS u Srbiji: strateško-razvojnu i opštu regulatornu. Prema Zakonu o planskom sistemu, pored Plana razvoja i Investicionog plana, PPRS spada u dokumenta razvojnog planiranja koji su planski dokumenti najšireg obuhvata i najvišeg značaja za donosioca (ZPS, čl. 5).

Prostorni plan Republike Srbije utvrđuje opšti trend i koncept daljeg prostornog razvoja. To je državna platforma za organizaciju, korišćenje, zaštitu, uređenje i upravljanje prostorom. Zasnovana je na nacionalnim ciljevima, koncepcijama i merama prostornog razvoja usklađenim sa socio-ekonomskim, kulturnim i drugim razvojem Srbije, kao i implementacionim sredstvima – planskim dokumentima niže hijerarhije i resursima neophodnim za njeno nesmetano sprovođenje u praksi. Ovaj dokument razvojnog planiranja obezbeđuje smernice za prostorni razvoj kada su u pitanju priroda, stanovništvo, naselja, javne službe, saobraćaj, infrastrukturni sistemi, privreda, kulturna dobra, životna sredina, odnosno skoro sve sfere javnog života. Iz toga proizlazi da se PPRS odnosi na sve građane Srbije i da ima veliki uticaj na svakodnevni život celokupnog stanovništva.

NEMA PROSTORNOG PLANA REPUBLIKE SRBIJE BEZ UČEŠĆA JAVNOSTI U NJEGOVOJ IZRADI I USVAJANJU

Ova analiza je nastala u periodu između završetka javnog uvida u PPRS i samog usvajanja dokumenta, u procesu tokom kojeg su ozbiljno narušeni transparentnost i inkluzivnost prilikom izrade, te načinjeni brojni propusti u pogledu učešća javnosti. Sâm proces je obeležilo odsustvo dosledne primene važećih zakona Republike Srbije o uključivanju javnosti u donošenje planskih dokumenata, posebnih propisa koji regulišu izradu i usvajanje PPRS i, konačno, međunarodnih standarda koji definišu principe i načela učešća javnosti u procesima donošenja odluka.

Iz opisanog značaja PPRS jasno je da ovaj plan suštinski utiče na rešavanje problema i iskorišćavanje razvojnih potencijala čitave države, regiona i lokalnih zajednica. Rešenja predviđena u PPRS dugoročno stvaraju pretpostavke za održivi razvoj lokalnih zajednica ili pak rađaju izazove za organe javnih vlasti, privredne subjekte, organizacije civilnog društva i same građane ukoliko nisu rezultat inkluzivnog, transparentnog i odgovornog procesa izrade

dokumenta. Iz tog razloga, ključno je uključivanje javnosti u njegovu izradu. Jedino tako mogu se dobiti realne i objektivne informacije neophodne za njegovu izradu, sveobuhvatno sagledati svi izazovi i potencijalni konflikti u organizaciji prostora, kao i pronaći održiva rešenja za rešavanje izazova. Rešenja u PPRS mogu imati suštinski uticaj na definisanje razvojnih prioriteta pojedinih regiona i lokalnih zajednica, te je stoga od izuzetne važnosti da svi akteri koji deluju na određenom prostoru imaju mogućnost da se uključe i daju svoje mišljenje o ponuđenim rešenjima. To se posebno odnosi na građane koji će direktno osetiti pozitivne ili negativne posledice primene PPRS u praksi u zavisnosti od toga da li je ovaj dokument izrađen bez učešća ili uz odgovarajuće učešće javnosti.

KOJI PROPISI UREĐUJU PROCES UČEŠĆA JAVNOSTI U DONOŠENJU PROSTORNOG PLANA REPUBLIKE SRBIJE?

Za učešće javnosti u donošenju PPRS i pratećih dokumenata važno je nekoliko propisa, od kojih su najvažniji Zakon o planskom sistemu (ZPS), Zakon o planiranju i izgradnji (ZPI), Pravilnik o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenta prostornog i urbanističkog planiranja (Pravilnik) i Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu (ZSPU).

Zakon o planskom sistemu Republike Srbije svrstava PPRS u dokumente razvojnog planiranja, odnosno planske dokumente najšireg obuhvata i najvišeg značaja za donosioca (ZPS, čl. 5). Iako je PPRS planski dokument, nije bliže definisan ovim zakonom, već je to ostavljeno zakonu kojim se uređuje prostorno i urbanističko planiranje, što je u ovom slučaju ZPI.

Zakon o planiranju i izgradnji definiše PPRS kao osnovni planski dokument prostornog planiranja i razvoja u Republici Srbiji (ZPI, čl. 14), s kojim svi ostali planski dokumenti moraju biti u skladu (ZPI, čl. 33). Zakon takođe propisuje okvir za sadržinu, način i postupak izrade dokumenta, što je bliže definisano **Pravilnikom o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata prostornog i urbanističkog planiranja**. Članom 18 ZPI propisano je da sadržaj PPRS čine tekstualni i grafički deo, dok Pravilnik detaljno razrađuje njihovu sadržinu. Isti član ZPI definiše da je izveštaj o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu sastavni deo dokumentacione osnove planskog dokumenta.

Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu definiše uslove, način i postupak vršenja procene uticaja određenih razvojnih ili drugih planova, programa, osnova i strategija na životnu sredinu (u daljem tekstu: strateška procena), radi obezbeđivanja zaštite životne sredine i unapređivanja održivog razvoja integrisanjem osnovnih načela zaštite životne sredine u postupak pripreme i usvajanja planova i programa. Dakle, svrha strateške procene je da izbegne ili minimizira negativne uticaje razvojnih planova i programa na životnu sredinu na strateškom nivou. Primenjuje se na PPRS kao hijerarhijski najviši dokument prostornog planiranja i razvoja. Odluka o izradi strateške procene je sastavni deo odluke o izradi PPRS i objavljuje se u „Službenom glasniku Republike Srbije“ (ZSPU, čl. 9). Postupak strateške procene PPRS sastoji se iz tri faze: **1) pripremna faza**, u kojoj se donosi odluka o izradi strateške procene, vrši izbor nosioca izrade izveštaja o strateškoj proceni i sprovodi učešće organa

i organizacija; **2) izrada izveštaja o strateškoj proceni uticaja**; i **3) odlučivanje o izveštaju o strateškoj proceni**. Treća faza obuhvata učešće zainteresovanih organa i organizacija, učešće javnosti, izradu izveštaja o rezultatima učešća zainteresovanih organa, organizacija i javnosti, ocenu izveštaja o strateškoj proceni i, konačno, davanje saglasnosti Ministarstva životne sredine na izveštaj o strateškoj proceni. Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu u članu 23 uređuje i **prekograničnu razmenu informacija**, u slučaju da sprovođenje plana i programa može imati značajan negativan uticaj na životnu sredinu druge države ili ako država čija životna sredina može biti značajno ugrožena to zatraži.

Sâm kraj procesa, odnosno usvajanje i donošenje PPRS, regulišu **Zakon o Narodnoj skupštini** (čl. 8, 15, 53) i **Poslovnik o radu Narodne skupštine Republike Srbije** (čl. 57, 182–185).

PROSTORNI PLAN REPUBLIKE SRBIJE U MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA

Učešće javnosti u izradi i usvajanju PPRS je utemeljeno i u nekoliko međunarodnih dokumenata koja definišu participativnost u procesu donošenja odluka, konkretno, donošenja planskih dokumenata, zakona, propisa i drugih akata koji su povezani sa životnom sredinom.

Arhuska konvencija: Zakon o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine

Učešće javnosti u izradi planova i programa povezanih sa životnom sredinom propisano je Konvencijom o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristupu pravosuđu u oblastima koje se odnose na životnu sredinu. Zakon o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine je u domaći pravni sistem preneo Arhuska konvencija, koju je Srbija ratifikovala 2011. godine. Arhuskom konvencijom se garantuje pravo građana na informacije o životnoj sredini u svim fazama odlučivanja, pravo na učešće javnosti u donošenju odluka od značaja za životnu sredinu i pravo na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine. Konvencija podrazumeva pravovremeno informisanje građana o svim fazama odlučivanja, učešće javnosti u ranoj fazi izrade dokumenata, kao i postavljanje razumnih rokova (UNECE, 1998). Konvencija ne definiše razuman rok, već ostavlja slobodu državama koje primenjuju Konvenciju da to urade. Ipak, to ne znači da je određivanje rokova potpuno proizvoljno, već bi trebalo uzeti u obzir kompleksnost i značaj dokumenta koji se donosi i nalazi na javnom uvidu (UNECE, 2014). Pored toga, odlukom Komiteta za pitanje usklađenosti s odredbama Arhuske konvencije protiv Španije 2008. godine (ACCC/C/2008/24), izrečeno je da državni praznici ne mogu ulaziti u period za javni uvid, već se on mora produžiti za onaj broj dana koliko su trajali državni praznici (UNECE, 2014).

Agenda 2030 – ne izostaviti nikoga iz razvoja (Leave No One Behind)

Agenda 2030 za održivi razvoj, usvojena 2015. godine na Generalnoj skupštini UN, utemeljena je na principu inkluzivnosti *Leave No One Behind*, odnosno *ne izostaviti nikoga iz razvoja*. Princip podrazumeva iskorenjivanje siromaštva, ukidanje svakog vida diskriminacije i umanjivanje ekonomskih nejednakosti između ljudi (UNDP, 2018). On znači i obezbeđivanje mogućnosti za slobodno, aktivno, besplatno i smisleno učešće svih grupa, posebno onih najugroženijih, u donošenju dokumenata prostornog planiranja. Iako je, pre svega, usmeren na marginalizovane grupe, princip je sveobuhvatan, te podrazumeva i uključenost građana u proces donošenja odluka od javnog značaja, a u cilju kreiranja politika koje podižu kvalitet života u njihovim zajednicama. Prilikom donošenja planskih i strateških dokumenata mora se u svakom trenutku voditi računa da se primenjuje ovaj osnovni princip i da se građani ne zapostave u datim procesima. Operacionalizacija principa razvoja koji nikoga ne izostavlja u praksi donošenja PPRS podrazumevala bi da se prilikom ranog javnog uvida, javnog uvida i izrade izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu obezbedi učešće svih grupa, a posebno onih koje će biti najugroženije donošenjem PPRS i onih koje imaju objektivnih prepreka da se uključe u proces (na primer, stanovništvo ruralnih planinskih krajeva u kojima se planira izgradnja turističke ili putne infrastrukture).

Zakon o potvrđivanju Protokola o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu uz Konvenciju o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu

Zakonom se u pravni poredak Republike Srbije uvodi Protokol o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu uz Konvenciju o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (Protokol). Protokol definiše učešće javnosti u ranoj fazi odlučivanja koje svaka strana potpisnica mora da obezbedi na vreme i na efikasan način, kada su sve opcije otvorene u strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu planova i programa (Protokol, čl. 8).

Strana porekla (država pod čijom se nadležnošću predviđa priprema plana ili programa) u obavezi je da što je ranije moguće, a pre usvajanja plana ili programa, obavesti Pogođenu stranu (državu ili države potpisnice ovog protokola koje će verovatno biti pogođene prekograničnim efektima plana ili programa na životnu sredinu, uključujući zdravlje) ukoliko smatra da je verovatno da će sprovođenje plana ili programa imati značajne prekogranične efekte na životnu sredinu, uključujući zdravlje, i gde je verovatno da neka strana, za koju je verovatno da će biti značajno pogođena, to zahteva (Protokol, čl. 10).

I SVE PO ZAKONU – KAKO PROPISI UREĐUJU PROCES UČEŠĆA JAVNOSTI U DONOŠENJU PROSTORNOG PLANA REPUBLIKE SRBIJE

Početak procesa donošenja Prostornog plana Republike Srbije

Postupak izrade PPRS počinje tako što **Odluku o izradi PPRS** donosi Vlada na predlog Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture (MGSI), kao nadležnog za poslove prostornog planiranja (ZPI, čl. 16). Javnost u ovom koraku ima pasivnu ulogu, budući da se Odluka objavljuje u odgovarajućem službenom glasilu i Centralnom registru planskih dokumenata. Dakle, javnost se samo informiše da je počeo proces donošenja PPRS.

Istovremeno s procesom izrade samog PPRS počinje i proces strateške procene uticaja Plana na životnu sredinu, i to donošenjem **Odluke o izradi strateške procene**, koju donosi MGSI po prethodno pribavljenom mišljenju Ministarstva zaštite životne sredine (MZŽS) i drugih zainteresovanih organa i organizacija. Ova odluka je sastavni deo Odluke o izradi PPRS, objavljuje se u isto vreme i obavezno (pored drugih informacija) sadrži podatke o tome kakav će biti način učešća zainteresovanih organa, organizacija i javnosti u postupku izrade i razmatranja izveštaja o strateškoj proceni (ZSPU, čl. 9).

Rani javni uvid

Nakon donošenja Odluke o izradi PPRS i pripreme konceptualnih rešenja za budući PPRS, MGSI, kao nosilac izrade PPRS, organizuje **rani javni uvid** u trajanju od 15 dana, s namerom da se javnost upozna s opštim ciljevima i svrhom izrade plana (ZPI, čl. 45a). Predmet ranog javnog uvida je **elaborat za rani javni uvid**, odnosno osnovna konceptualna planska rešenja (Pravilnik, čl. 38), a javnost mora imati mogućnost izjašnjavanja. Rani javni uvid obavlja Komisija za javni uvid, koju obrazuje MGSI.

Rani javni uvid oglašava se u sredstvima javnog informisanja i u elektronskom obliku na internet stranicama jedinica lokalne samouprave i MGSI, kao donosioca plana (ZPI, čl. 45a).

Oglas o izlaganju elaborata na rani javni uvid daje ključne informacije o tome kako javnost može da se uključi u proces donošenja odluke: naziv institucije koja sprovodi oglašavanje (u ovom slučaju MGSI); naziv planskog dokumenta (Prostorni plan Republike Srbije); podatke o vremenu i mestu izlaganja; način na koji zainteresovana pravna i fizička lica mogu dostaviti svoje komentare na elaborat za rani javni uvid; i sve druge informacije koje mogu biti od značaja za rani javni uvid. Oglas o izlaganju elaborata na rani javni uvid PPRS daje se u sredstvima javnog informisanja, na internet stranicama jedinica lokalne samouprave i na internet stranici MGSI. U procesu ranog javnog uvida od nadležnih organa prikupljaju se uslovi i drugi značajni podaci za izradu planskog dokumenta, kao i primedbe i sugestije svih zainteresovanih pravnih i fizičkih lica (ZPI, čl. 45a). Ovo je prvi momenat u procesu izrade PPRS u kome ZPI u članu 45a predviđa **obavezu učešća javnosti** i davanje mogućnosti građanima, organizacijama civilnog društva, akademskoj zajednici, privredi i svima drugima

da se izjasne, odnosno učestvuju u odlučivanju o PPRS. U toku ranog javnog uvida, MGSI, kao nosilac izrade planskog dokumenta, evidentira sve primedbe i sugestije pravnih i fizičkih lica. Te primedbe mogu uticati na sadržaj planskog rešenja.

Informacije o rezultatima učešća javnosti tokom ranog javnog uvida sumiraju se u **Izveštaj o ranom javnom uvidu**. Njega sačinjava MGSI, kao nosilac izrade PPRS, a usvaja Komisija za javni uvid. Izveštaj je sastavni deo dokumentacione osnove PPRS i obavezno sadrži informacije o tome na koji način je tekao proces od donošenja odluke o izradi PPRS, pripreme samog elaborata za ravni javni uvid, preko oglašavanja i sprovođenja postupka ranog javnog uvida, do sednice Komisije i primedbi i sugestija koje je javnost podnela tokom ranog javnog uvida. Izveštaj može sadržati i zaključke Komisije sa smernicama za dalju izradu Nacrta PPRS, ali, po pravilu, ne sadrži stavove Komisije o svakoj pojedinačnoj podnetoj primedbi građana i druge javnosti. Javnost, dakle, može videti ishod ranog javnog uvida tek kasnije, u fazi javnog uvida, kada se Izveštaj o ranom javnom uvidu objavljuje kao deo dokumentacione osnove Nacrta PPRS.

Izrada Nacrta Prostornog plana Republike Srbije i Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu

Sledeći korak je izrada **Nacrta PPRS** i, paralelno s tim, počinje izrada **Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu**.

Nacrt PPRS izrađuju obrađivači plana koje bira MGSI. Pre izlaganja na javni uvid, Nacrt mora da prođe stručnu kontrolu, koju obavlja nadležna komisija koju određuje nadležno ministarstvo (MGSI). Po izvršenoj stručnoj kontroli, sastavlja se izveštaj u roku od osam dana, koji predstavlja sastavni deo obrazloženja planskog dokumenta (ZPI, čl. 49) i javnost ga može videti u fazi javnog uvida.

Izveštaj o strateškoj proceni uticaja identifikuje, opisuje i procenjuje moguće značajne uticaje PPRS na životnu sredinu i razmatrane i usvojene varijante na osnovu ciljeva i prostornog obuhvata PPRS, te određuje mere za smanjenje negativnih uticaja PPRS na životnu sredinu. Izveštaj o strateškoj proceni priprema nosilac izrade izveštaja (odnosno izrađivač), koga bira MGSI, kao organ nadležan za izradu PPRS, prema uslovima koji su propisani u članu 10 ZSPU. U ovom slučaju, MGSI je izabralo Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije i Geografski fakultet za nosioce izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja PPRS na životnu sredinu.

Javni uvid i javna rasprava

Nakon izvršene stručne kontrole Nacrta PPRS i izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja, organizuje se **javni uvid u Nacrt PPRS** (prema odredbama ZPI) i **javna rasprava o Izveštaju o strateškoj proceni uticaja** (prema odredbama ZSPU).

Oglas o izlaganju PPRS na javni uvid MGSI objavljuje u dnevnim i lokalnim glasilima (ZPI, čl. 50). Oglas obavezno sadrži:

- » informacije o tome koja institucija sprovodi oglašavanje, odnosno koja institucija se stara o izlaganju planskog dokumenta na javni uvid;
- » naziv planskog dokumenta čije se izlaganje oglašava;
- » podatke o tome kada i gde je PPRS izložen javnosti na javni uvid;
- » informacije o načinu na koji zainteresovana pravna i fizička lica mogu dostaviti primedbe na PPRS;
- » podatke o vremenu i mestu javne prezentacije PPRS;
- » podatke o vremenu i mestu održavanja javne sednice komisije nadležne za javni uvid;
- » druge informacije koje mogu biti od značaja za javni uvid.

Izlaganje PPRS na javni uvid traje 30 dana od dana oglašavanja, a o izlaganju se stara MGSI (ZPI, čl. 50).

Nacrt PPRS izlaže se na javni uvid u analognom i elektronskom obliku (Pravilnik, čl. 55). U analognom obliku izlaže se na javni uvid u sedištu svih upravnih okruga, odnosno oblasti u Republici Srbiji, pri čemu se po jedan primerak Nacrta dostavlja svim jedinicama lokalne samouprave (Pravilnik, čl. 59). U digitalnom obliku izlaže se na internet stranici MGSI, odnosno organa jedinica lokalne samouprave (Pravilnik, čl. 55 i 60).

U jedinicama lokalne samouprave, analogna kopija Nacrta PPRS se izlaže u centralnom holu ili u zasebnoj prostoriji (u tom slučaju je na ulazu u zgradu ili u centralnom holu zgrade obavezno istaći obaveštenje o tome u kojoj prostoriji je PPRS izložen na javni uvid) (Pravilnik, čl. 60).

Organ jedinice lokalne samouprave nadležan za poslove prostornog planiranja i urbanizma svim zainteresovanim fizičkim i pravnim licima koja obavljaju uvid u izloženi planski dokument pruža potrebne informacije i stručnu pomoć u vezi s pojedinim rešenjima i eventualnim davanjem primedbi na PPRS.

U toku javnog uvida, MGSI je u obavezi da organizuje **minimum jednu javnu prezentaciju**, i to najkasnije deset dana pre isteka javnog uvida. Zainteresovana pravna i fizička lica mogu da podnesu primedbe i sugestije na Nacrt PPRS u pisanom obliku i predaju ih na pisarnici organa koji organizuje javni uvid (Pravilnik, čl. 61 i 62), bilo lično bilo slanjem poštom.

Paralelno s javnim uvidom u Nacrt PPRS sprovodi se **javni uvid i javna rasprava o Izveštaju o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu**, koju definišu odredbe ZSPU. Prema odredbama ZSPU, javnost ne učestvuje u pripremi odluke o izradi strateške procene, kao ni u samom postupku izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja. Javnost se u stratešku procenu uticaja na životnu sredinu uključuje u fazi samog odlučivanja o Izveštaju o strateškoj proceni, kada MGSI, kao organ nadležan za pripremu PPRS, obavezno traži od MZZS, kao organa nadležnog za zaštitu životne sredine, saglasnost na Izveštaj o strateškoj proceni uticaja PPRS. Pre upućivanja zahteva za dobijanje saglasnosti MZZS na Izveštaj o strateškoj

proceni, MGSI obavezno obezbeđuje učešće javnosti u razmatranju Izveštaja o strateškoj proceni PPRS na životnu sredinu i organizuje javnu raspravu. U tom smislu, MGSI je dužno da obavesti javnost o načinu i rokovima uvida u sadržinu Izveštaja i dostavljanja mišljenja, kao i vremenu i mestu održavanja javne rasprave (ZSPU, čl. 19). Javni uvid i javna rasprava o Izveštaju o strateškoj proceni organizuje se, po pravilu, u okviru izlaganja PPRS na javni uvid i održavanja javne rasprave u skladu sa zakonom kojim se uređuje postupak donošenja plana i programa.

S obzirom na prostorni obuhvat i sadržinu PPRS, koji predviđa najrazličitije velike intervencije u prostoru (od izgradnje novih termoelektrana i hidroelektrana, do autoputeva itd.), u postupku izrade PPRS neophodno je primeniti i odredbe Protokola i ZSPU koje se odnose na **prekogranične konsultacije**. Prema Protokolu, ukoliko Srbija, kao Strana porekla, smatra da je verovatno da će sprovođenje PPRS imati značajne prekogranične efekte na životnu sredinu, uključujući zdravlje, tada što je ranije moguće obavestava pogođene Strane. Pogođene Strane (odnosno susedne države), u vremenskom roku navedenom u obaveštenju, stavljaju do znanja Srbiji da li žele da započnu konsultacije pre usvajanja PPRS. ZSPU u članu 23 predviđa da MZŽS u postupku učešća zainteresovanih organa, organizacija i javnosti u odlučivanju o strateškoj proceni uticaja (treća faza strateške procene) u što kraćem roku dostavlja drugim državama informacije o strateškoj proceni uticaja PPRS na životnu sredinu, a **najkasnije onda kada informiše javnost u Srbiji**. Ako pogođene Strane odluče da sprovedu konsultacije o PPRS, tada, prema Protokolu, započinju konsultacije vezane za verovatne prekogranične uticaje na životnu sredinu, uključujući zdravlje, sprovođenje PPRS i mere predviđene za sprečavanje, smanjenje ili ublažavanje negativnih uticaja. Kada dođe do navedenih konsultacija, odnosno strane se dogovaraju o detaljnim mehanizmima da bi obezbedile da zainteresovana javnost i organi pogođene Strane budu informisani i da imaju priliku da dostave svoje mišljenje na Nacrt plana ili programa i Izveštaj o životnoj sredini u razumnom vremenskom roku.

Izveštaj o strateškoj proceni uticaja, rezultati učešća zainteresovanih organa, organizacija, javnosti i drugih država u slučaju prekograničnog uticaja sastavni su deo dokumentacione osnove plana i programa (ZSPU, čl. 24).

Po završetku javnog uvida, Komisija za planove održava **javnu sednicu** i priprema **Izveštaj o obavljenom javnom uvidu** u Nacrt PPRS (Pravilnik, čl. 65).

Javna sednica Komisije za planove obavezno se održava u terminu koji je određen i objavljen u oglasu o izlaganju PPRS na javni uvid. Ako se dogodi da posle oglašavanja izlaganja PPRS na javni uvid dođe do promene termina i mesta održavanja sednice Komisije, oglašavaju se novi termin i mesto. Takođe, ukoliko se utvrdi da je tokom javnog uvida broj i obim primedbi koje su stigle veliki, Komisija za planove može da zaseda više puta, odnosno može dodati nove termine najkasnije pet dana nakon prve javne sednice Komisije za planove.

Javnoj sednici Komisije za planove prisustvuju odgovorni planer koji je učestvovao u izradi Nacrta PPRS, predstavnici nosioca izrade Nacrta PPRS, predstavnici MGSI kao nadležnog organa za izradu PPRS, kao i pravna i fizička lica koja su u pisanom obliku podnela pri-

medbe na Nacrt PPRS u toku javnog uvida. Na javnoj sednici Komisije za planove građani, organizacije civilnog društva, privreda i drugi predstavnici javnosti mogu pred Komisijom usmeno da obrazlože primedbe koje su prethodno poslali. **Nosilac izrade PPRS na javnoj sednici ima obavezu da se o svakoj podnetoj primedbi javno izjasni**, odnosno da iznese svoj stav. Nadležni organ vodi zapisnik u toku javne sednice Komisije za planove, u koji unosi informacije o vremenu i mestu održavanja, evidenciju svih prisutnih, kao i popis učesnika u diskusiji. Nije dozvoljeno da prisutni neovlašćeno snimaju javnu sednicu, ali mediji mogu da izveštavaju s nje (Pravilnik, čl. 66).

Nakon završenog javnog uvida i posle javne sednice Komisije za planove, Komisija donosi zaključke o svakoj pojedinačnoj primedbi podnetoj tokom javnog uvida i sačinjava **Izveštaj o objavljenom javnom uvidu**. Zaključak Komisije o svakoj podnetoj primedbi daje informacije o tome da li su primedbe prihvaćene, delimično prihvaćene, nisu prihvaćene ili nisu osnovane, uz odgovarajuća obrazloženja. Izveštaj sadrži informacije o toku izrade planskog dokumenta (od odluke do stručne kontrole), postupku sprovođenja javnog uvida i javnoj sednici Komisije za planove, kao i skraćen prikaz primedbi sa zaključkom i obrazloženjem Komisije za svaku primedbu (Protokol, čl. 67). S druge strane, ZSPU propisuje da, nakon završenog javnog uvida i javne rasprave, MGSI izrađuje **Izveštaj o učešću zainteresovanih organa, organizacija i javnosti, koji sadrži sva mišljenja** podneta tokom javne rasprave, kao i mišljenja i primedbe izjavljene u toku javnog uvida i javne rasprave. MGSI je dužno da izradi ovaj izveštaj u roku od 30 dana od dana završetka javne rasprave i u njega uključi obrazloženje o svim prihvaćenim ili neprihvaćenim mišljenjima (ZSPU, čl. 20).

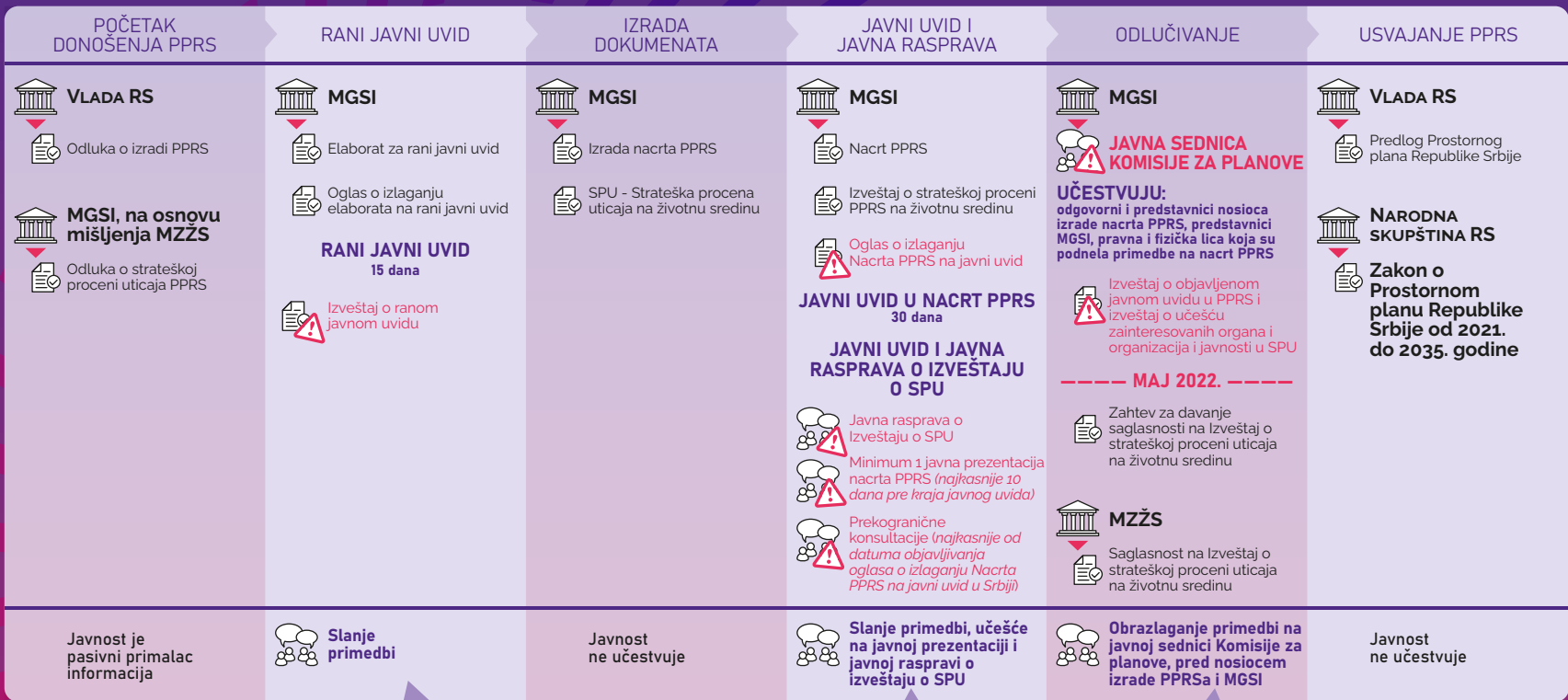
Procedura javnog uvida, uključujući rad Komisije i pripremu i overu Izveštaja o obavljenom javnom uvidu, ne traje duže od 90 dana (Pravilnik, čl. 68).

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, kao nadležni organ za pripremu PPRS, potom dostavlja MZZS **zahtev za davanje saglasnosti na Izveštaj o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu**, zajedno s Izveštajem o učešću javnosti. Ministarstvo za zaštitu životne sredine ima rok od 30 dana da prihvati ili odbije zahtev (ZSPU, čl. 22). Bez saglasnosti na Izveštaj o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu nije moguće uputiti PPRS u dalju proceduru donošenja.

Donošenje Prostornog plana Republike Srbije

Nakon završetka javnog uvida i unošenja svih izmena u Nacrt PPRS, MGSI izrađuje **Predlog prostornog plana Republike Srbije, koji Vlada Republike Srbije upućuje u Narodnu skupštinu** na odlučivanje (ZPI, čl. 35). Pre pretresa na sednici Narodne skupštine, predlog PPRS razmatraju odbori Narodne skupštine. Potom svoje izveštaje, s obrazloženim predlozima, dostavljaju Odboru za saobraćaj, infrastrukturu i telekomunikacije. Ovaj odbor razmatra predlog PPRS i izveštaje pojedinih odbora, pa o tome dostavlja izveštaj Narodnoj skupštini. Na postupak za donošenje PPRS primenjuje se postupak za donošenje zakona, a predlog PPRS se ne može donositi po hitnom postupku (Poslovnik Narodne skupštine Republike Srbije, čl. 182–185).

PROCES UČEŠĆA JAVNOSTI U DONOŠENJU PROSTORNOG PLANA REPUBLIKE SRBIJE

Nadležni organi

Dokument koji se objavljuje ili izlaže na javni uvid

Faze u kojima javnost učestvuje

Koraci/dokumenti/faze u kojima je **OGRAĐENO ILI USKRAĆENO** pravo učešća javnosti

PPRS Prostorni plan Republike Srbije

RS Republika Srbija

MGSI Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

MZZS Ministarstvo zaštite životne sredine

--- Tok procesa do momenta objave ovog dokumenta

Napomene

OBAVEZA UČEŠĆA JAVNOSTI

KAKO JE U STVARNOSTI IZGLEDAO PROCES UČEŠĆA JAVNOSTI U DONOŠENJU PROSTORNOG PLANA REPUBLIKE SRBIJE?

Rani javni uvid u Nacrt prostornog plana održan je u martu 2020. godine i trajao je 15 dana (koliko je i propisano ZPI, čl. 45a).

U narednoj fazi su obrađivači plana koje je MGSI izabralo (Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, Geografski fakultet, Arhitektonski fakultet, Saobraćajni institut CIP, JP Zavod za urbanizam Vojvodine i GDI SOLUTIONS) izradili **Nacrt prostornog plana PPRS**. Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture odabralo je Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije i Geografski fakultet za nosioce izrade strateške procene uticaja. Oni su pripremili **Izveštaj o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu**.

Javni uvid u Nacrt prostornog plana održan je od 5. aprila do 5. maja 2021. godine i formalno je trajao trideset dana. Prilikom organizovanja ovog procesa uočeni su različiti proceduralni propusti, koji su ograničili učešće javnosti.

Oglas o izlaganju Nacrta PPRS na javni uvid nije sadržao potpune informacije i svu prateću dokumentaciju:

- » nije sadržao informacije o vremenu i mestu održavanja javne prezentacije Nacrta PPRS;
- » nije sadržao podatke o vremenu i mestu održavanja javne sednice komisije nadležne za javni uvid.

Dokumentaciona osnova koja se izlaže na javni uvid uz Nacrt PPRS nije sadržala:

- » odluku o izradi planskog dokumenta;
- » Izveštaj o ranom javnom uvidu;
- » dobijene uslove i mišljenja nadležnih organa, javnih institucija i preduzeća;
- » Izveštaj o obavljenoj stručnoj kontroli Nacrta PPRS.

Javni uvid je organizovan u vreme državnih praznika (Uskrs i Međunarodni dan rada), te je faktički sâm period javnog uvida skraćen za pet dana, što nije u skladu sa standardima dobre prakse i s Arhuskom konvencijom.

Jedan od najznačajnijih propusta kojim je MGSI uskratilo pravo javnosti da učestvuje u donošenju PPRS je činjenica da **Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture tokom javnog uvida nije organizovalo nijednu javnu prezentaciju Nacrta PPRS**, iako je bilo u obavezi da organizuje najmanje jednu, i to najkasnije deset dana pre isteka javnog uvida. Time su prekršeni svi propisi koji daju pravo učešća javnosti u odlučivanju, a pre svega Arhuska konvencija i Zakon o planiranju i izgradnji. Na taj način su iz odlučivanja takođe

izostavljeni svi potencijalno ranjivi građani i građanke, koji nisu imali priliku da odlučuju o rešenjima u PPRS, jer MGSI nije organizovalo javnu prezentaciju ni u jednoj od jedinica lokalne samouprave u ruralnim planinskim područjima, do kojih informacije ove vrste teško dolaze. Dakle, građani, a naročito ranjive kategorije građana, izostavljeni su iz odlučivanja o razvoju Srbije u narednih 15 godina.

Javna rasprava o Izveštaju o strateškoj proceni uticaja nije sprovedena u skladu sa ZSPU, prema kome je javna rasprava o Izveštaju o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu trebalo da se sprovede, po pravilu, u okviru izlaganja PPRS na javni uvid. Javna rasprava o Izveštaju o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu je održana gotovo dva meseca nakon završetka javnog uvida, zajedno s javnom sednicom komisije za planove.

Istraživački tim koji je pripremio ovu analizu nije bio u mogućnosti da dođe do informacija o procesu i rezultatima uključivanja javnosti prilikom izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu.

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture do pisanja ove analize nije objavilo zvanične informacije i izveštaj **o rezultatima sprovedenih prekograničnih konsultacija** u skladu s odredbama Zakona o strateškoj proceni i Zakona o potvrđivanju Protokola o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu uz Konvenciju o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu. Na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, kao i na osnovu informacija dostupnih u susednim državama, jasno je da je obaveštenje susednim zemljama o mogućim uticajima rešenja u Nacrtu PPRS na životnu sredinu poslato pred kraj javnog uvida. Time je prekršen Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, prema kome je Srbija dužna da dostavi celokupnu relevantnu dokumentaciju zemljama koje su inicirale prekogranične konsultacije, i to najkasnije kada Nacrt bude izložen javnosti u Srbiji (čl. 23). Iz tog razloga, prekogranične konsultacije u većini zemalja otvorene su tek nakon završetka konsultacija u Srbiji. Bosna i Hercegovina, Rumunija i Bugarska inicirale su prekogranične konsultacije i uputile zvaničan zahtev za obaveštavanjem u postupku izrade PPRS. U BiH, Mađarskoj i Rumuniji konsultacije su održane naknadno, a u Rumuniji su ponovljene, pošto je izložena dokumentacija bila na engleskom jeziku. Takođe, Hrvatska je izrazila nezadovoljstvo činjenicom da je dostavljena dokumentacija na ćirilici.

Javna sednica komisije nadležne za PPRS je sprovedena gotovo dva meseca nakon završetka javnog uvida, u periodu od 25. juna do 5. jula 2021. godine, i to suprotno propisima i principima transparentnosti i demokratičnosti. Naime, Ministarstvo je oglasilo poziv za javnu sednicu Komisije za planove samo dva dana pre datuma njenog održavanja, umesto da je, shodno propisima, već u samom oglasu o javnom uvidu obavestilo javnost o terminu javne sednice. Na taj način javnost nije bila u mogućnosti da na vreme sazna kada i gde se organizuje javna sednica, te su na njoj mogla da prisustvuju samo ona pravna i fizička lica koja su bila u mogućnosti da izdvoje vreme u tako kratkom roku. Dalje, javna sednica održana je u pet termina, tako što su različitim grupama podnosilaca komentara na Nacrt PPRS dodeljeni zasebni termini (svi su imali zasebne termine – jedinice lokalne samouprave, javna preduzeća, građani, nevladine organizacije, privreda). Za održavanje javne sednice u više termina postoji pravni osnov u Pravilniku, koji kaže da, ukoliko je veliki broj primedbi,

javna sednica može da se organizuje u više termina. Mogućnost podele podnosioca primedbi u odvojene termine, međutim, nije data ni u jednom pravnom aktu, čime je javnosti uskraćeno pravo da čuje stavove obrađivača PPRS i MGSI o svim primedbama (što propisi nalažu). Komitet za pitanja usklađenosti Arhuske konvencije je naglasio da se Konvencija primenjuje u celosti, jednakom snagom tokom pandemije COVID-19, i da prava garantovana Konvencijom ne mogu biti umanjena. Ipak, MGSI je bez opravdanog razloga podelilo u grupe potencijalne učesnike javne sednice, iako je, prema tada važećoj Naredbi o zabrani okupljanja u Republici Srbiji na javnim mestima u zatvorenom i otvorenom prostoru („Sl. glasnik RS“, br. 60/2021), dozvoljeno okupljanje u zatvorenom prostoru do 500 lica, uz odgovarajuću veličinu prostora.

Izveštaj o javnom uvidu je objavljen u oktobru 2021. godine, pet meseci nakon početka javnog uvida, suprotno Pravilniku koji nalaže da se Izveštaj objavi najkasnije 90 dana od početka javnog uvida.

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture do momenta pisanja ove analize nije javno objavilo informaciju o tome da li je, kao nadležni organ za pripremu PPRS, dostavilo MZŽS zahtev za davanje saglasnosti na Izveštaj o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, bez koga nije moguć dalji proces usvajanja i donošenja PPRS.

U trenutku izrade ove analize, u maju 2022. godine, te godinu dana nakon završetka javnog uvida u Nacrt PPRS, ovo su poslednje raspoložive informacije. Ostaje nejasno da li je data saglasnost na Izveštaj o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu. Ne postoje javno objavljene informacije o tome kada MGSI planira da uputi Vladi Predlog PPRS, koja zatim treba da preda tekst Narodnoj skupštini Republike Srbije na usvajanje.

PREPORUKE

- » **Ponovo sprovesti proces javnog uvida u Nacrt prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine i vratiti proces u zakonske okvire.** Brojni proceduralni propusti koji su uskratili ili ograničili prostor za učešće javnosti obeležili su čitav proces, što implicira da je neophodno njegovo ponavljanje i vraćanje u zakonske okvire. Proces je potrebno sprovesti u potpunosti u skladu s propisima, na način predstavljen u ovoj analizi (vidi odeljak: I sve po zakonu – kako propisi uređuju proces učešća javnosti u donošenju PPRS).
- » **Organizovati javne prezentacije Nacrta PPRS i javnu raspravu o Izveštaju o strateškoj proceni na životnu sredinu** u skladu sa zakonom u okviru javnog uvida. Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture treba da omogući javnosti širom Srbije da dođe do informacija o procesu odlučivanja i kroz medije, koji su mnogo dostupniji od službenih glasila i internet stranica nadležnih organa. Naročito, trebalo bi organizovati javne prezentacije u sedištimu upravnih okruga i jedinicama lokalne samouprave da bi se mogućnost učešća u odlučivanju o PPRS obezbedila za što širi krug javnosti, a naročito za ranjive grupe građana i građanki, kako niko ne bi bio izostavljen iz razvoja.

» **Potpuno i dosledno sprovođenje zakona i ostalih propisa Republike Srbije.**

- **Zakon o planiranju i izgradnji.** Prilikom izrade PPRS potrebno je dosledno primenjivanje odredbi Zakona koje se odnose na okvir o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenta.
- **Pravilnik o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata prostornog i urbanističkog planiranja.** Potrebno je dosledno primeniti odredbe Pravilnika koje se odnose na sadržinu, način i izradu PPRS, i to u svim fazama postupka. Ovde se konkretno misli na: a) član 3 i član 4, koji propisuju sadržinske elemente PPRS; b) članove koji se odnose na donošenje odluke o izradi planskog dokumenta i definisanje njene sadržine (čl. 32–36); c) postupak ranog javnog uvida, definisanje sadržine dokumenata koji se stavljaju na rani javni uvid, obaveza izrade izveštaja (čl. 37–44); d) pripreme aktivnosti koje podrazumevaju prikupljanje podataka za izradu planskog dokumenta, zatim postupak izrade Nacrta prostornog plana i stručna kontrola tog dokumenta (čl. 45–54); e) postupak javnog uvida, od njegove organizacije, načina oglašavanja, preko izlaganja dokumenta, sadržine planskog dokumenta koji se izlaže, do organizacije javne prezentacije i procesa izrade izveštaja o javnom uvidu (čl. 55–68).
- **Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu.** Organ nadležan za pripremu PPRS je u obavezi da primeni odredbe ovog zakona prilikom izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu i izlaganja ovog dokumenta, zajedno sa PPRS, na javni uvid. Ovde se pre svega misli na doslednu primenu odredbi Zakona koje se odnose na učešće javnosti u postupku odlučivanja – davanje mišljenja o izveštaju o strateškoj proceni (čl. 18), razmatranje izveštaja o strateškoj proceni (čl. 19) i izrada posebnog izveštaja o učešću zainteresovanih organa, organizacija i javnosti (čl. 20). Konačno, ministarstvo nadležno za poslove zaštite životne sredine je obavezno da sprovede razmenu informacija o prekograničnom uticaju PPRS (čl. 23).
- **Zakon o potvrđivanju Protokola o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu uz Konvenciju o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu.** Neophodno je dosledno primenjivati odredbe koje se odnose na prekogranične konsultacije, i to na: a) izradu i sadržinu obaveštenja o izradi PPRS; b) definisanje razumnih rokova neophodnih da Pogođena strana obavesti Stranu porekla o potrebama za konsultacije, da se dogovore detaljni mehanizmi kojima će se obezbediti učešće zainteresovane javnosti u prekograničnim konsultacijama i, na kraju, da se sprovede proces konsultacija (čl. 10).

- » **Postaviti razumne rokove u procesu učešća javnosti u donošenju Prostornog plana Republike Srbije.** Odlukom Komiteta za pitanje usklađenosti s odredbama Arhuske konvencije protiv Španije 2008. godine, izrečeno je da je rok od 20 dana za javni uvid prekratak, a naročito je naglašena i činjenica da je on obuhvatao državne praznike (ACCC/C/2008/24) (UNECE, 2014, 145). U tekstu Arhuske konvencije jasno je naglašeno da javnosti treba ostaviti razumne rokove za participaciju pri donošenju ovakvih javnih politika (UNECE, 1998). Pored toga, u presudi Komiteta za pitanja usklađenosti Arhuske konvencije jasno je istaknuto da razuman rok za učešće javnosti predstavlja šest nedelja za pregled dokumentacije, a potom i šest nedelja za javni uvid i slanje komentara o dokumentu (UNECE, 2016, 31).

Nalazi ove analize ukazuju na to da se većina uobičajenih izazova koji se javljaju tokom učešća javnosti u procesu donošenja odluka u Republici Srbiji, nažalost, pojavila i u procesu izrade i usvajanja PPRS. Iz tog razloga, ne smemo zaboraviti da PPRS, kao jedan od ključnih dokumenata razvojnog planiranja na nacionalnom nivou, mora da počiva na dokazima i činjenicama, te da bude utemeljen u realnim potrebama lokalnih zajednica i svih aktera koji su njihov neizostavni deo. Da bi PPRS odgovorio na ove zahteve i da bi se usvojio kao dokument oko kojeg je postignut širok društveni konsenzus, umesto ispunjavanja forme participacije, neophodno je stvarno i efektivno učešće javnosti u njegovom planiranju i donošenju.

IZVORI

- » Informacije dobijene na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, koje je uputio Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI).
- » Ministarstvo građevine, saobraćaja i infrastrukture (2019), *Pravilnik o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata prostornog i urbanističkog planiranja*, „Službeni glasnik RS“, br. 32/2019.
- » Ministarstvo građevine, saobraćaja i infrastrukture (2021), *Prostorni plan Republike Srbije od 2021. do 2035. godine*, Nacrt. Dostupno na: <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>.
- » Narodna skupština Republike Srbije (2021), *Zakon o planiranju i izgradnji*, „Službeni glasnik RS“, br. 72/2009, 81/2009 – ispr., 64/2010 – odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – odluka US, 50/2013 – odluka US, 98/2013 – odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 – dr. zakon, 9/2020 i 52/2021.
- » Narodna skupština Republike Srbije (2018), *Zakon o planskom sistemu*, „Službeni glasnik RS“, br. 30/2018.
- » Narodna skupština Republike Srbije (2010), *Zakon o potvrđivanju Protokola o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu uz Konvenciju o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu*, „Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori“, br. 1/2010.
- » Narodna skupština Republike Srbije (2010), *Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu*, „Službeni glasnik RS“, br. 135/2004 i 88/2010.
- » United Nations Development Programme (2018), „What does it mean to leave no one behind? A UNDP discussion paper and framework for implementation“. Dostupno na: https://www.undp.org/content/dam/undp/library/Sustainable%20Development/2030%20Agenda/Discussion_Paper_LNOB_EN_lres.pdf.
- » United Nations Economic Commission for Europe (2016), *Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters prepared under the Aarhus Convention*, United Nations Publication.
- » United Nations Economic Commission for Europe (2014), *The Aarhus Convention: An Implementation Guide*, United Nations Publication.
- » United Nations Economic Commission for Europe (1998), *Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters*, United Nations Publication.

Stavovi izneti u tekstu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove vlada Švajcarske i Nemačke, kao ni Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:

Ova publikacija je proizvedena u okviru Platforme „Održivi razvoj za sve“, koju podržavaju vlade Švajcarske i Nemačke, a implementira Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Za više informacija pišite na imejl adresu info@sdgs4all.rs.